

competence”. The humanitarian essence of digital literacy and digital competence is revealed. It is shown that digital competence is formed under the condition of transdisciplinarity and stage-by-stage, the gradual transition from the formation of general competencies to professional ones.

The system is based on the principles: the emphasis is not only on the technical characteristics, but also on the humanitarian components; interdisciplinarity, interdisciplinary and interdisciplinary, as well as introduction of disciplines of an integral nature; the transition from the formation of general competence to professionals throughout the period of training.

A training professional system has been proposed with the help of three training courses: propedeutics, digital literacy and professional digital competence.

Key words: digital literacy, digital competence, ICT competence, teacher professional training.

Стаття надійшла до редакції 22.09.2018 р.

Прийнято до друку 26.10.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Караман О. Л.

УДК 004:378.016:373.3

К. О. Сіненко

ІНФОРМАЦІЙНО-КОМУНІКАЦІЙНІ ТЕХНОЛОГІЇ ЯК ЗАСІБ ФОРМУВАННЯ МЕДІА-КОМПЕТЕНТНОСТІ МАЙБУТНІХ УЧИТЕЛІВ ПОЧАТКОВОЇ ШКОЛИ

Трансформаційні процеси у сучасному суспільстві, реформування освіти, стрімкий розвиток медіа-технологій та їх входження у повсякденне життя майже кожного українця зумовлює перегляд вимог до професії вчителя загалом та вчителя початкової ланки освіти, зокрема. Зауважимо, що оновлення Державного стандарту загальної початкової освіти (2018 р.) та упровадження Концепції Нової української школи передбачає формування в учнів низки компетентностей, серед яких є інформаційно-цифрова, що вміщує в себе: впевнене і водночас критичне застосування інформаційно-комунікативних технологій (ІКТ) для створення, пошуку, обробки, обміну інформацією на роботі, в публічному просторі та приватному спілкуванні; інформаційну й медіа-грамотність, основи програмування, алгоритмічне мислення, роботу з базами даних, навички безпеки в Інтернеті та кібербезпека; розуміння етики роботи з інформацією (авторське право, інтелектуальна власність тощо) [1].

Очевидно, що сучасний учитель початкових класів повинен знати тенденції інформатизації освіти, зокрема, початкової, психолого-

педагогічні умови використання ІКТ у роботі з дітьми; уміти користуватися сучасними ІКТ, застосовувати їхні педагогічні можливості у своїй професійній діяльності; сприяти формуванню основ критичного застосування ІКТ та інформаційної етики у дітей молодшого шкільного віку, сформувати в них адекватне уявлення про роль комп'ютерних технологій у їхньому повсякденному житті та під час навчання. Як бачимо, вчитель початкових класів має бути медіа-компетентним для ефективного здійснення освітнього процесу з урахуванням вимог сучасності.

Проблема медіаосвіти та формування медіа-компетентності майбутніх педагогів є предметом дослідження Н. Змановської, Н. Коновалової, Н. Леготиної, Т. Мяснікової, О. Федорова. Серед вітчизняних учених можна визначити В. Імбер, Ю. Казакова, О. Кравчишину, К. Овсянникову, В. Осадчого, Г. Онкович, І. Шевирьову та ін.

Своєю чергою, проблема використання ІКТ у професійній діяльності педагога не є новою та досліджується С. Гуревичем, А. Єршовим, М. Жалдак, М. Кадемією, М. Козяр, Ю. Машбиць тощо. Натомість, проблема формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи засобами ІКТ досліджена дещо фрагментарно та потребує подальшого вивчення.

Отже, **метою** статті є визначення та характеристика можливостей інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ) як засобу формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи.

Грунтовний аналіз наукової літератури дозволяє констатувати, що сьогодні відсутнє стале визначення сутності категорії «інформаційно-комунікаційні технології». З одного боку ІКТ визначається як сукупність методів, засобів та прийомів пошуку, зберігання, опрацювання, подання та передавання графічних, текстових, цифрових, аудіо та відеоданих на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж та засобів зв'язку. З іншого – ІКТ розглядається як сукупність програмних, технічних, комп'ютерних і комунікаційних засобів, а також способів та новаторських методів їхнього застосування для забезпечення високої ефективності й інформатизації освітнього процесу [2].

За дослідженнями М. Жалдака та Ю. Рамського, ІКТ – це сукупність методів і засобів реалізації і забезпечення інформаційних процесів у різних галузях людської діяльності [3].

На думку О. Значенко, ІКТ можуть бути визначені як інформаційні технології на базі персональних комп'ютерів, комп'ютерних мереж засобів зв'язку [4].

Вітчизняний науковець Н. Фоміних у своїх дослідженнях визначає ІКТ як «сукупність засобів (апаратних і програмних), що використовуються для збирання, створення, обробки, збереження, розповсюдження, організації, подання, підготовки, захисту інформації, обміну й управління нею, способів та інноваційних методів їх

застосування для забезпечення високої ефективності й інформатизації всіх сфер людської діяльності» [5].

За міркуваннями М. Кадемїї, «інформаційна технологія (ІТ) – практична частина наукової області інформатики; сукупність засобів, способів, методів автоматизованого збору, обробки, зберігання, передачі, використання, продукування інформації для отримання визначених, свідомо очікуваних результатів. Інформаційна технологія, реалізація якої здійснюється за допомогою засобів мікропроцесорної, обчислювальної (комп'ютерної) техніки, відрізняється такими характерними особливостями: реалізація можливостей сучасних програмно-апаратних і технічних засобів і пристроїв, що функціонують на базі мікропроцесорної та обчислювальної техніки, засобів і систем передачі, трансляції інформаційних ресурсів, інформаційного обміну; використання спеціальних формалізмів (логіко-лінгвістичних моделей) для представлення декларативних і процедурних знань в електронній формі; забезпечення прямого (без посередників) доступу до діалогового режиму при використанні професійних мов програмування і засобів штучного інтелекту; забезпечення простоти процесу взаємодії користувача з комп'ютером, виключення необхідності регулятивного супроводу» [6].

На думку М. Шибенюк, «інформаційні та комунікаційні технології (ІКТ) становлять нині вагомому частку світового виробництва, що веде до глобального реформування ринку праці..., що зумовлено сучасною світовою тенденцією до створення глобальних відкритих освітніх та наукових систем, які дозволяють, з одного боку, розвивати систему нагромадження і поширення наукових знань, а з іншого – надавати доступ до різноманітних інформаційних ресурсів широким верствам населення» [7].

Погоджуючись з науковцями, ми розуміємо ІКТ як сукупність методів та технічних засобів, які використовуються для збирання, створення, організації, зберігання, опрацювання, передавання, подання й використання інформації.

Важливим для нашої розвідки є визначити такі ІКТ, які є найбільш ефективними в освітньому процесі закладів вищої освіти для формування медіа-компетентності майбутніх вчителів початкової ланки. Натомість, розмаїття ІКТ зумовлює відсутність загальноприйнятої їх класифікації.

Зазначене вище дозволяє нам визначити найбільш доступні та ефективні ІКТ для формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів. До них ми віднесли:

- презентації навчального призначення;
- електронні видання; використання e-mail;
- демонстраційні, моделюючі, обчислювальні програми;
- комп'ютерні тренажери;
- комп'ютерні тести;
- вебінари;

- віртуальні бібліотеки;
- онлайн опитування;
- навчальні відео з ютуба;
- використання інтерактивної дошки та мультимедійного проектору та ін.
- мультимедійні курси.

Визначивши сутність та найбільш ефективні види ІКТ, зупинимось на їх ролі у формуванні медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів, тобто спробуємо визначити механізми вливу на розвитку означеної компетентності через використання ІКТ. Для цього наведемо визначення медіа-компетентності, яке подано у Концепції впровадження медіа-освіти в Україні (2016 р.) – рівень медіакультури, що забезпечує розуміння особистістю соціокультурного, економічного і політичного контексту функціонування медіа, засвідчує її здатність бути носієм і передавачем медіакультурних цінностей, смаків і стандартів, ефективно взаємодіяти з медіапростором, створювати нові елементи медіакультури сучасного суспільства, реалізувати активну громадянську позицію [8]. Виходячи з такого визначення стає очевидним, що ІКТ мають сприяти підвищенню рівня теоретичних знань та практичних навичок роботи з медіа-засобами для підвищення рівня медіа-компетентності вчителів початківців. Зазначимо, що саме ІКТ сприяють формуванню знань та умінь у майбутніх фахівців щодо роботи з медіа, на чому наголошують як зарубіжні, так і вітчизняні вчені.

Так, О. Співаковський зазначає, що використання нових інформаційних технологій навчання у закладі вищої освіти, крім сприяння досягненню основних, запланованих цілей навчання у предметній галузі, сприяє досягненню і додаткових цілей навчання – формуванню у майбутнього вчителя позитивного ставлення до нових інформаційних технологій навчання, переконаності у ефективності цих технологій навчання, практичного засвоєння методів навчання в умовах нових інформаційних технологій [9].

А. Борисова додає, що ІКТ допомагають розкрити творчий потенціал студентів, адже майбутні фахівці відходять від позиції об'єкта навчання, отримувача готової навчальної інформації, стають активним суб'єктом освітнього процесу, можуть самостійно здобувати необхідну інформацію і навіть вміти винайти, сконструювати необхідні для цього способи дій. Водночас, вчена наголошує, що при всіх позитивних аспектах потрібно відзначити, що нині методика використання інформаційно-комунікативних технологій у викладанні гуманітарних дисциплін перебуває у стадії розробки [10, с. 216].

Своєю чергою Р. Гуревич, М. Кадемія, М. Козяр вважають, що ІКТ-технології допомагають підвищити рівень комунікативної компетентності майбутніх учителів, що сприяє формуванню навичок ефективного спілкування у подальшій професійній діяльності [11].

І. Вдовенко зазначає, що ІКТ сприяють:

- формуванню вміння працювати з інформацією, розвивають комунікативні здібності, тобто виховують особистість «інформаційного суспільства»;

- поліпшенню якості навчання за допомогою більш повного використання доступної інформації;

- збільшенню інформаційного простору, темпу отримання та сприйняття інформації, індивідуалізації навчання;

- підвищенню інтересу до предмета, в тому числі і за рахунок привабливості комп'ютерної техніки [12].

Резюмуючи наведене вище, слушною є думка М. Головань, в роботах якого підкреслюється значення ІКТ на кожному з методичних рівнів навчання учнів школи натомість, його висновки є беззаперечними і стосовно вищої ланки освіти. Так, на рівні мети навчання – з'являється ціль підготовки майбутніх вчителів до життя в інформаційному суспільстві, усвідомлення ролі ІКТ в освітньому процесі початкової школи; на рівні змісту навчання – виникає потреба введення в навчальні дисципліни нового змісту прикладного характеру та перегляду попереднього змісту; – на рівні методів навчання – дозволяє ширше застосовувати продуктивні, розвиваючі методи навчання дослідницького характеру, що впливає на розвиток практичних умінь майбутніх вчителів та дозволяє більш ефективно оволодіти ними; на рівні організаційних форм – впровадження прогресивних (нетрадиційних) форм навчання, що сприяє підвищенню мотивації майбутніх учителів, їхній зацікавленості щодо використання медіа в подальшій професійній діяльності [13].

Як бачимо, провідною перевагою ІКТ є зміщення позиції самого майбутнього фахівця від пасивного об'єкта до активного суб'єкта, крім того підвищується рівень самостійності й вмотивованості студента у процесі навчання. Вони можуть обирати оптимальний темп роботи з мультимедійною програмою відповідно до індивідуальних розумових, психолого-фізіологічних можливостей та інтересів; перевіряти правильність відповідей, використовувати у процесі сприймання та засвоєння знань необхідну зорово-слухову та текстову інформацію. Очевидно, що така вмотивованість щодо використання ІКТ підвищує рівень медіа-компетентності майбутніх учителів.

ІКТ формують такі знання і вміння:

- здатність особистості орієнтуватися в потоці інформації, уміння працювати з різними видами інформації, знаходити й відбирати необхідний матеріал, класифікувати його, узагальнювати, критично до нього ставитися, на основі здобутих знань;

- вирішувати будь-яку інформаційну проблему, пов'язану з професійною діяльністю;

- вирішувати професійні завдання з використанням сучасних засобів і методів інформатики та (ІКТ);

- здійснювати аналіз й оцінку якості інформації;

- організовувати та структурувати інформацію;
- ефективно використовувати інформацію;
- створювати й обмінюватись новими знаннями.

Таким чином, використання ІКТ в освітньому процесі вищої школи дозволяє: ефективно формувати знання про медіа-засоби, їхні можливості у подальшій професійній діяльності; формувати вміння щодо створення необхідного дидактичного супроводу освітнього процесу початкової школи, мотивує до самостійного пошуку інформації, сприяє творчій активності майбутніх фахівців, удосконаленню професійної майстерності тощо. Очевидно, що ІКТ є ефективним інструментом щодо формування медіа-компетентності майбутніх вчителів початкової ланки.

Список використаної літератури

- 1. Концепція** нової української школи. [Електронний ресурс]: Режим доступу: <https://www.kmu.gov.ua/storage/app/media/reforms/ukrainska-shkola-compressed.pdf>
- 2. Дзюбенко А. А.** Новые информационные технологии в образовании / А. А. Дзюбенко. М.: Высшая школа, 2000. – 104 с.
- 3. Жалдак М. І.** Двадцять років становлення і розвитку методичної системи навчання інформатики в школі та педагогічному університеті. / М. І. Жалдак, Н. В. Морзе, Ю. С. Рамський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – №5. – 2005. – С. 12–19.
- 4. Значенко О. П.** Формування інформаційної культури майбутніх учителів гуманітарних дисциплін : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / О. П. Значенко. – К., 2005. – 22 с.
- 5. Фоміних Н. Ю.** Підготовка майбутніх учителів філологічних спеціальностей до застосування інформаційно-комунікаційних технологій: автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. пед. наук : спец. 13.00.04 – теорія та методика професійної освіти / Н. Ю. Фоміних. – Ялта, 2010. – 20 с.
- 6. Кадемія М. Ю.** Інформаційно-комунікаційні технології навчання : термінологічний словник / М. Ю. Кадемія. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», 2009. – 260 с.
- 7. Шибенюк М. О.** Формування інформаційної культури і впровадження технологічних інновацій в освіту / М. О. Шибенюк // Сучасні інформаційні технології та інноваційні методики навчання у підготовці фахівців: методологія, теорія, досвід, проблеми – Вип. 18 / Редкол. : І. А. Зязюн та ін. – Київ ; Вінниця : ДОВ «Вінниця», 2008. – С. 44–48.
- 8. Концепція** впровадження медіа-освіти в Україні [Електронний ресурс]: Режим доступу: https://ms.detector.media/mediaprosvita/mediaosvita/kontseptsiya_vprovadzheniya_mediaosviti_v_ukraini_nova_redaktsiya
- 9. Співаковський О. В.** Підготовка вчителя математики до використання комп'ютера у навчальному процесі / О. В. Співаковський // Комп'ютер у школі та сім'ї. – 1999. – № 2. – С. 9–11.
- 10. Борисова А. О.** Формування методичних умінь у майбутніх викладачів для застосування інформаційних технологій // Педагогічні науки: теорія, історія, інноваційні технології –

2014 – №5(39). – С. 216–224. **11. Гуревич Р. С.** Інформаційно-комунікаційні технології в професійній освіті майбутніх фахівців / Р. С. Гуревич, М. Ю. Кадемія, М. М. Козяр ; за ред. член-кор. НАПН України Гуревича Р. С. – Львів : Вид-во «СПОЛОМ», – 2012. – 502 с. **12. Вдовенко І. С.** Роль інформаційно-комунікаційних технологій у підготовці майбутніх вчителів професійного навчання / І. С. Вдовенко // Вісник Чернігівського національного педагогічного університету. – 2016. – Вип. 135. – С. 148–151. **13. Головань М. С.** Розвиток пізнавальної активності учнів в процесі навчання алгебри і початків аналізу на основі НІТ: дис...канд. пед. наук: 13.00.02 /Український держ. педагогічний ун-т ім. М. П. Драгоманова. – К., 1997. – 177 с.

Синенко К. О. Інформаційно-комунікаційні технології як засіб формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкової школи

Стаття присвячена проблемі формування медіа-компетентності майбутніх учителів початкових класів засобами інформаційно-комунікаційних технологій (ІКТ). Визначено, що ІКТ – це сукупність методів, засобів та технічних пристроїв забезпечення інформаційних технологій на основі комп'ютерних мереж і приладів передавання інформації. Подано типи ІКТ, які є найбільш ефективними для формування медіа-компетентності майбутніх учителів. Доведено, що використання ІКТ сприяє формуванню знань про медіа-засоби, їхні можливості у подальшій професійній діяльності; формуванню вміння щодо створення необхідного дидактичного супроводу освітнього процесу початкової школи, мотивації щодо самостійного пошуку інформації, творчій активності майбутніх фахівців тощо.

Ключові слова: інформаційно-комунікаційні технології (ІКТ) медіа-компетентність майбутнього вчителя початкових класів, медіа-освіта, медіа-засоби.

Синенко К. О. Информационно-коммуникационные технологии как средство формирования медиа-компетентности будущих учителей начальной школы

Статья посвящена проблеме формирования медиа-компетентности будущих учителей начальных классов средствами информационно-коммуникационных технологий (ИКТ). Определено, что ИКТ – это совокупность методов, средств и технических устройств обеспечения информационных технологий на основе компьютерных сетей и приборов передачи информации. Поданы типы ИКТ, которые являются наиболее эффективными для формирования медиа-компетентности будущих учителей. Доказано, что использование ИКТ способствует формированию знаний о медиа-средствах, их возможности в дальнейшей профессиональной деятельности; формированию умения по созданию необходимого дидактического сопровождения образовательного

процесса начальной школы, мотивации относительно самостоятельного поиска информации, творческой активности будущих специалистов.

Ключевые слова: информационно-коммуникационные технологии (ИКТ), медиа-компетентность будущего учителя начальных классов, медиа-образование, медиа-средства.

Sinenko K. Information and Communication Technologies as a Means of Forming Media Competence of Future Elementary School Teachers

The article is devoted to the problem of forming media competence of future primary school teachers by means of information and communication technologies (ICT). It is determined that ICT is a combination of methods, tools and technical devices for providing information technologies based on computer networks and information transmission devices. The types of ICT that are most effective for the formation of media competence of future teachers are given. It is proved that the use of ICT contributes to the formation of knowledge about media tools, their ability to further professional activities; formation of the ability to create the necessary didactic support of the educational process of the primary school, the motivation regarding the independent search for information, the creative activity of future specialists.

Key words: information and communication technologies (ICT), media competence of the future primary school teacher, media education, media tools.

Стаття надійшла до редакції 17.09.2018 р.

Прийнято до друку 26.10.2018 р.

Рецензент – д.п.н., проф. Докучасва В. В.

УДК 378.147

Д. В. Стрельченко

**ТЕОРЕТИЧНЕ ОБҐРУНТУВАННЯ МОДЕЛІ ФОРМУВАННЯ
САМООСВІТНЬОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ СТУДЕНТІВ
ГУМАНІТАРНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ НА ОСНОВІ
ТЕХНОЛОГІЙ МЕДІАОСВІТИ**

Інтенсивне зростання потоку інформації, активні зміни, які відбуваються сьогодні в усіх галузях суспільства, зумовлюють актуальну необхідність у здійсненні кожним його членом неперервної освіти впродовж усього життя. У свою чергу, це вимагає забезпечення формування в майбутніх фахівців самоосвітньої компетентності, яка є важливим складником їхньої професійної компетентності та необхідною передумовою для постійного підвищення її рівня.